

RELACIJE IZMEĐU NEKIH PSIHOMOTORIČKIH I SOCIJALNIH DIMENZIJA ADOLESCENATA S MOTORIČKIM POREMEĆAJIMA

RELATIONS BETWEEN SOME PSYCHO-MOTORIC AND SOCIAL DIMENSIONS OF ADOLESCENTS WITH MOTORIC DISORDERS

JASMINKA HORVATIĆ

UDK: 376.1-056.266-053.6

Dr.sc. Jasminka Horvatić obranila je doktorsku disertaciju 15. siječnja 2008. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Milko Mejovšek, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, doc.dr.sc. Ines Joković Oreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof. dr.sc. Ljiljana Igrić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, članica, prof.dr.sc. Miroslav Prstačić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član, doc.dr.sc. Zdravka Leutar, Pravni fakultet, Studijski centar za socijalni rad Sveučilišta u Zagrebu, članica.

Sažetak: *Adolescenti s motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima čine heterogenu skupinu u odnosu na psihofizičko funkcioniranje. Izvor heterogenosti je u varijabilitetu intenziteta i etiologije motoričkih disfunkcija, kognitivnog, konativnog i emocionalnog funkcioniranja. Disbalans motoričkih struktura utječe na uspostavljanje homeostaze funkcioniranja na ostalim područjima, uvažavajući i socijalne komponente. U ovom istraživanju ispitivana je povezanost nekih socijalnih i psihomotoričkih dimenzija adolescenata s motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima. Socijalne dimenzije odnose se na: mjesto odrastanja, skrb obitelji, ekonomski status i obrazovanje roditelja te tip prethodnog školovanja ispitanika. Za sve ispitanike utvrđen je funkcionalni status na osnovi rezultata Barthelovog indeksa funkcionalne samostalnosti, pri čemu su ispitanici, na osnovi rezultata, podijeljeni u tri skupine: potpuno ovisni o pomoći druge osobe, djelomično samostalni i potpuno samostalni. Po nezavisnoj varijabli etiologije motoričkih poremećaja na osnovi medicinske dijagnoze, ispitanici su podijeljeni u četiri skupine: 1. ispitanici s oštećenjima lokomotornog sustava, 2. s oštećenjima centralnog živčanog sustava, 3. s oštećenjima perifernog živčanog sustava i 4. ispitanici kojima su motorički poremećaji nastali kao posljedica kroničnih bolesti drugih sustava.*

Za definirane varijable cilj je bio utvrditi međupovezanost s kognitivnim, konativnim i emocionalnim karakteristikama kod adolescenata s motoričkim poremećajima u svrhu planiranja rehabilitacijskih programa. Navode se teoretski modeli integriranog razvoja i holističkog pristupa u relacijama s dijagnosticiranim motoričkim poremećajima, unikatnost kombinacija različitih adaptivnih podsustava te rehabilitacijski modeli kompenzacije razvojnih teškoća. Na osnovi polazne hipoteze i podhipoteza definirane su metode rada, izbor dijagnostičkih instrumenata, definirane su nezavisne i zavisne varijable te način statističke obrade podataka. Rezultati su interpretirani na način da se pokušalo utvrditi postoje li tipični profili kognitivnog, konativnog i emocionalnog funkcioniranja za adolescente s motoričkim poremećajima i kroničnim bolestima. Diskutirani su rezultati po različitim etiološkim faktorima motoričkih poremećaja i funkcionalne samostalnosti, spola te nekih socioloških varijabli. Utvrđena je povezanost između etiologije motoričkih poremećaja i kognitivnih, konativnih i emocionalnih varijabli te između emocionalnog funkcioniranja i spola. Na osnovi dobivenih rezultata, za adolescente s motoričkim poremećajima može se zaključiti da su snižene borbenosti i više razine anksioznosti i deprivacije.

Ključne riječi: *rehabilitacija, motorički poremećaji, inteligencija, emocionalna kompetencija, osobine ličnosti i konflikti unutar ličnosti*

KOMPARATIVNA ANALIZA SKRBI ZA OSOBE S TEŽOM MENTALNOM RETARDACIJOM U REPUBLICI HRVATSKOJ, SAVEZNOJ REPUBLICI NJEMAČKOJ I ČEŠKOJ REPUBLICI

COMPARATIVE ANALYSIS OF CARE FOR PEOPLE WITH SEVERE MENTAL RETARDATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA, THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY AND THE CZECH REPUBLIC

MARIJA ALFIREV

UDK: 376.1-056.340

Dr.sc. Marija Alfirev obranila je doktorsku disertaciju 18. ožujka 2008. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Jasmina Frey Škrinjar, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, doc.dr.sc. Daniela Bratković, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, doc.dr.sc. Nino Žganec, Pravni fakultet – Studijski centar socijalnog rada Sveučilišta u Zagrebu, član.

Sažetak: Znanstvena misao 20. i 21. stoljeća razvila se, gotovo jedinstveno, u smjeru poštovanja ljudskih prava. Zajednička je postavka da su ljudska prava osoba s intelektualnim teškoćama dugo bila kršena i da je nužno pronaći modele skrbi koji bi osigurali odgovarajuću razinu ravnoteže u pružanju skrbi (pomoći, podrške) i zaštititi prava osobe na izražavanje mišljenja, prava osobe na izbor i donošenje odluka, a time i prava na slobodu.

U ovom su radu, suvremeni oblici zakonodavne zaštite ljudskih prava, skrbništva, zapošljavanja i stanovanja osoba s većim intelektualnim teškoćama, postavljeni kao temeljni kriteriji za analiziranje sustava skrbi u Republici Hrvatskoj i usporedbu sa sustavima skrbi u Saveznoj Republici Njemačkoj i Češkoj Republici.

Podaci, potrebni za kvalitativnu analizu, dobiveni su iz zakonom utvrđenih programa edukacije i rehabilitacije, iz statističkih analiza odgovornih ministarstava o organizacijskim oblicima skrbi, te iz objavljenih znanstvenih radova koji donose rezultate i pregled edukacijsko-rehabilitacijskih programa.

Sustav se analizirao s globalnog stajališta, jer je komparacija bila otežana zbog neujednačenosti u pojmovnom određenju i definiranju predmeta istraživanja. Zbog velike neujednačenosti u broju empirijskih radova u promatranim zemljama, korišteni su izvori, odnosno rezultati onih autora čiji su radovi međunarodno priznati i koji su relevantni u području analize pojedinih segmenata suvremenih oblika skrbi za osobe s većim intelektualnim teškoćama.

U zaključnim razmatranjima izdvojeni su oni elementi koji utječu na kvalitetu skrbi, odnosno na poštovanje prava osoba s teškoćama. Ti su elementi postavljeni u obliku sličnosti i razlika koji su utvrđeni u sve tri države.

Želi li se unaprijediti i osuvremeniti sustav skrbi za osobe s većim intelektualnim teškoćama u Hrvatskoj, nužno je obratiti pozornost na tri ključne točke:

1. Promjene u zakonodavnom smislu slijede nakon dugotrajnog dokazivanja nužnosti promjene dotadašnjih oblika rada i dobiti koju mogu proizvesti novi načini rada.
2. Štedljivost i ekonomičnost ne bi smjeli biti presudni u oblikovanju novog sustava skrbi, jer socijalna inkluzija ne bi trebala biti uvjetovana financijskom isplativošću.
3. «Ljudski faktor» je najznačajniji i predstavlja objektivnu kočnicu u razvoju suvremenih oblika skrbi, a na temelju sasvim subjektivnog doživljaja svakog pojedinog sudionika u cjelokupnom sustavu skrbi za osobe s intelektualnim teškoćama (osobe s intelektualnim teškoćama, njihovi roditelji i drugi članovi obitelji, stručnjaci različitih profila koji neposredno ili posredno rade s osobama i njihovim obiteljima, predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti koja kreira i financira navedeni sustav i javnost). Analizirani primjeri iz sve tri zemlje potvrđuju ovu tezu, a najteže se čini prihvaćanje osoba s intelektualnim teškoćama kao ravnopravnih partnera. Ravnopravnost je neminovna ako se želi promijeniti sustav, jer je temelj svakog suvremenog oblika rada, osobno usmjereno planiranje, koje bez aktivnog sudjelovanja osobe s teškoćama nije moguće.

Ključne riječi: osobe s većim intelektualnim teškoćama, sustav skrbi, ljudska prava, zapošljavanje uz podršku, stanovanje u zajednici, komparativna analiza

VERBOTONALNA METODA I UMJETNA PUŽNICA – AKUSTIČKE PROMJENE GOVORNOG SIGNALA NAKON UGRADNJE IZVAN OPTIMALNE ŽIVOTNE DOBI

VERBOTONAL METHOD AND COCHLEAR IMPLANT – ACOUSTIC CHANGES OF SPEECH SIGNAL AFTER THE OPTIMAL AGE OF IMPLANTATION

KATARINA PAVIČIĆ DOKOZA

UDK: 376.1-056.263

Dr.sc. Katarina Pavičić Dokoza obranila je doktorsku disertaciju 3. srpnja 2008. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr.sc. Sandra Bradarić Jončić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof. dr. sc. Mladen Heđever, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentor, prof. dr. sc. Damir Horga, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član.

Sažetak: Ovo je istraživanje provedeno radi utvrđivanja promjena u sve tri akustičke dimenzije glasa i govora (vremenskim, frekvencijskim i intenzitetskim osobinama) djece s ugrađenom umjetnom pužnicom, izvan optimalne životne dobi, tijekom prvih dvanaest mjeseci verbotonalne rehabilitacije. Longitudinalnim praćenjem evaluirane su promjene, u odnosu na inicijalnu i finalnu točku ispitivanja, te u odnosu prema vremenskim, frekvencijskim i intenzitetskim osobinama glasa djece urednog slušno-govornog statusa. U skladu sa svrhom istraživanja postavljene su i tri hipoteze: o razlikama između skupina ispitanika na akustičkim osobinama glasa i govora kao i promjenama koje se dešavaju tijekom rehabilitacije kod djece kojima je ugrađena umjetna pužnica. Uzorak ispitanika obuhvatio je četrdesetoro djece. Eksperimentalni uzorak sastojao se od petnaest ispitanika s ugrađenom umjetnom pužnicom NUCLEUS COCHLEAR 24 R (CS), uključenih u rehabilitacijski tretman u Poliklinici SUVAG. Svi ispitanici koristili su ACE 900 strategiju kodiranja govora. Prosječna kronološka dob ispitanika bila je 11.3 god (9,9 do 14,10 god). Prosječan gubitak sluha prije ugradnje umjetne pužnice bio je 105,13 dB. Kontrolni uzorak sastojao se od dvadeset pet ispitanika izjednačenih po dobi i spolu s kontrolnim uzorkom. Govorni uzorak ekstrahiran je iz spontanog govora, ponavljanja rečenica i foniranja. Mjereno je ukupno četrdeset i devet varijabli svrstanih u tri kategorije: demografski podaci o ispitanicima, akustičke varijable fonacije i akustičke varijable govora. Snimke su akustički analizirane računalnim programima MDVP (verzija 5105), Real – time Pitch (verzija 5121), Praat (verzija 4), EzVoice (verzija 1.1), dok je analiza dugotrajnog spektra učinjena pomoću računalnog programa Cool Edit Pro (verzija 2.0). Podaci su obrađeni univarijatom (osnovna statistika i t-test) i multivarijatom (faktorska analiza) metodom obrade podataka. Rezultati univarijatne i multivarijatne obrade podataka pokazali su da se razlike između djece s ugrađenom umjetnom pužnicom i djece kontrolnoga uzorka vremenom smanjuju te da postoji značajno poboljšanje akustičkih karakteristika glasa i govora i u slučajevima kada je ugrađena umjetna pužnica učinjena izvan optimalne životne dobi.

EVALUACIJA UTJECAJA KOMPLEMENTARNIH, SUPPORTIVNIH I PALIJATIVNIH METODA TRETMANA U KOMPLEKSNOM LIJEČENJU I REHABILITACIJI DJECE SA SOLIDNIM TUMORIMA

EVALUATION OF INFLUENCES OF COMPLEMENTARY, SUPPORTIVE AND PALLIATIVE THERAPEUTIC METHODS IN COMPLEX TREATMENT AND REHABILITATION OF CHILDREN WITH SOLID TUMOURS

JASNA KUDEK MIROŠEVIĆ

UDK: 616-053.2

Dr.sc. Jasna Kudek Mirošević obranila je doktorsku disertaciju 9. prosinca 2008. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Predrag Pavlović, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, predsjednik, prof.dr.sc. Miroslav Prstačić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentor, prof.dr.sc. Branko Nikolić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član.

Sažetak: U području psihosocijalne onkologije, u okviru interdisciplinarnog i biopsihosocijalnog pristupa, suportivno-terapijski programi zauzimaju veliku ulogu u liječenju i rehabilitaciji djece koja boluju od malignih bolesti. Modeli suportivnih metoda u kompleksnom liječenju i rehabilitaciji onkoloških bolesnika kroz metode kreativne terapije, koriste se kao modeli intervencija u promjenama ponašanja, u tretmanu boli, smanjenju straha, osjećaja inferiornosti i krivnje, stresa i drugih emocionalnih promjena. Sukladno tome osnovni problem je ispitivanje utjecaja različitih komplementarnih, suportivno-terapijskih, edukacijskih i rehabilitacijskih postupaka u okviru konvencionalnih i kompleksnih sustava liječenja. Jedno od problemskih područja je otkrivanje učinaka takvih intervencija na održavanje životnih potencijala, razvijanje adekvatnih mehanizama copinga i općenito održavanje kvalitete življenja. U okviru ovog širokog problemskog područja cilj ove disertacije je evaluacija utjecaja individualnih programa kreativne terapije na promjene u mehanizmima copinga u djece sa solidnim tumorima.

Definirana je polazna hipoteza prema kojoj se utjecaj odabranog individualnog suportivnog programa kreativne terapije/Ex-Gen terapije očituje u promjenama vrijednosti za kontrolirane varijable organizmičke samoregulacije i simboličkog izražavanja djeteta/pacijenta za slijedeća problemska područja: bol, strah, separacija i zadovoljstvo.

Ovim istraživanjem obuhvaćen je raspoloživi uzorak od 78 pacijenata ($M=54$, $\bar{Z}=24$), djece i adolescenata u dobi od 3 mjeseca do 20 godina tijekom razdoblja od jedne godine, koji su zbog različitih malignih bolesti i liječenja bili hospitalizirani na dječjem Odjelu onkologije i hematologije u Klinici za dječje bolesti u Zagrebu, Klaićeva 16.

Od tog uzorka definiran je raspoloživi uzorak od 23 pacijenta za koje su s obzirom na uvjete liječenja kao i s obzirom na karakteristike pacijenata (dijagnozu, kliničku sliku, oblike liječenja, ishod liječenja) primijenjeni različiti oblici komplementarnih suportivnih terapija. U svrhu kliničkog istraživanja pripremljeni su Protokoli za područje psihosocijalne onkologije i rehabilitacije.

U svrhu diferencijalne dijagnostike egzistencijalne anksioznosti tijekom hospitalizacije, u terapijskoj podršci pacijenata korišteni su slijedeći instrumenti: Multikulturalni test apercipije TEMAS (Tell–Me–A–Story, „Pričaj mi priču“), BASIC Ph, Aqua test, kolorigram slike tijela i test nadopunjavanja rečenica. Ovo istraživanje pokazuje prihvatljivost polazne hipoteze o važnosti komplementarnih suportivno-terapijskih tretmana (TEMAS multikulturalni test tematske apercipije, Basic Ph test, Aqua test, crtež, digitopalmarni otisak, nadopunjavanje rečenica, desenzitizacija i reprociriranje pokretima očiju (EMDR - Eye Movement Desensitization and Reprocessing) i kolorigram slike tijela) u okviru kompleksnog liječenja i rehabilitacije. Dobiveni rezultati za kontrolirane varijable potvrđuju taj zaključak. Analize komponenti promjena u pojedinim točkama procjene pokazuju važnost selektivnih edukacijskih i terapijskih programa kao komplementarnih pristupa u kompleksnom liječenju i rehabilitaciji djece. Ovi rezultati mogu biti poticaj za razvoj daljnjih kompleksnih modela kliničkih istraživanja kao i za razvoj novih sustava i metoda kliničke procjene.

ISTARSKI ROMI ŽRTVE KRIMINALITETA: PERCEPCIJA RAZLIČITIH OBILJEŽJA STUPNJA SIGURNOSTI ROMA I OSTALOG STANOVNIŠTVA ISTRE

“ISTRIAN ROMA – VICTIMS OF CRIMINALITY: DIFFERENT PERCEPTION OF THE LEVELS OF SECURITY BY THE ROMA VERSUS THE REMAINING ISTRIAN POPULATION”

MIRJANA RADETIĆ PAIĆ

UDK: 343.9-214.58

Dr.sc. Mirjana Radetić Paić obranila je doktorsku disertaciju 26. listopada 2009. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Zoran Šučur, Pravni fakultet, Studijski centar za socijalni rad Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, prof.dr.sc. Irena Cajner Mraović, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof.dr.sc. Slobodan Uzelac, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član

Sažetak: U ovom istraživanju je postavljen generalni cilj kojim se želio iznaći odgovor na pitanje na koji način pripadnici manjinske skupine Roma, za razliku od ostalog istarskog stanovništva, percipiraju stupanj svoje sigurnosti? Također su postavljeni i specifični ciljevi kojima se nastojalo utvrditi da li su Romi izloženiji kriminalnim radnjama od ostalog istarskog stanovništva i da li su očekivanja istarskih Roma u pogledu javne zaštite od kriminalnih radnji opterećena iskustvom o njihovoj negativnoj etničkoj diskriminaciji, odnosno da li se pripadnici manjinske skupine Roma u komparaciji s ostalim istarskim stanovništvom osjećaju isto sigurnim, da li pripadnici manjinske skupine Roma u komparaciji s ostalim istarskim stanovništvom na isti način procjenjuju postupanje policije, te da li pripadnici manjinske skupine Roma u komparaciji s ostalim istarskim stanovništvom imaju jednaka iskustva s policijom.

Za potrebe ovog istraživanja formirana su dva uzorka: 200 pripadnika manjinske skupine Roma s prebivalištem na području Istarske županije („eksperimentalna“ skupina) i 200 stanovnika Istarske županije („kontrolna“ skupina).

Upitnik, koji je korišten za prikupljane podataka, je izrađen na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu u suradnji s Radnom skupinom za planiranje, provođenje i praćenje Strategije djelovanja Policija u zajednici, Radnom skupinom za planiranje, provođenje i praćenje projekta Organizacija komunalne prevencije i mistijom OESS-a u Hrvatskoj.

U obradi podataka, uz izračunavanje marginalnih frekvencija po svim varijablama, u radu se koristila diskriminacijska analiza kao multivarijatna metoda obrade podataka za sve tri postavljane pripadajuće odgovarajuće sub-hipoteze.

Prvom diskriminacijskom analizom kojom je testirana H01 kojom se pretpostavljalo da su Romi izloženiji kriminalnim radnjama od ostalog istarskog stanovništva odnosno H011 da ne postoje razlike u percepciji stanja sigurnosti Roma i ostalog istarskog stanovništva, učinjena je na skupu varijabli kojima se opisuje percepcija stanja sigurnosti ispitanika. Obzirom da se radi o diskriminacijskoj analizi dvije skupine ispitanika, dobivena je samo jedna diskriminacijska funkcija. Ta se diskriminacijska funkcija pokazala statistički značajnom i diskriminira promatrane skupine ispitanika, te se zaključuje da se H011 ne može prihvatiti. S obzirom da rezultati ove diskriminacijske analize pokazuju i da se promatrane skupine stanovnika, Romi i ostalo stanovništvo na području Istre, ne razlikuju s obzirom na viktimizaciju pojedinim oblicima kriminala u posljednjih 12 mjeseci ne možemo prihvatiti ni H01. Analizom strukture te funkcije i centroida dolazimo do podataka da je skupina Roma, za razliku od ostalog stanovništva, češće procjenjivala narkomane kao problem na području njihovog stanovanja, kao i problem razrušenih i napuštenih zgrada, dok je ostalo stanovništvo kao problem isticala prosjačenje.

Drugom diskriminacijskom analizom kojom je testirana hipoteza H021 kojom se pretpostavljalo da ne postoje razlike u procjeni postupanja policije od strane Roma i od strane ostalog istarskog stanovništva, izlučena je jedna teorijski moguća diskriminacijska funkcija koja je statistički značajna i relativno dobro diskriminira promatrane dvije skupine ispitanika, čime ne možemo potvrditi postavljenu hipotezu H021. Analizom strukture ove diskriminacijske funkcije i položaja centroida zaključujemo da Romi, za

razliku od ostalog stanovništva Istre, smatraju da policija pruža dostatnu pomoć žrtvama kaznenih djela, ali da često prekoračuje svoje ovlasti, dok ostalo stanovništvo Istre statistički značajno češće od Roma procjenjuje dosljednost i motiviranost policijskih službenika.

Posljednjom diskriminacijskom analizom kojom se testira hipoteza $H_{0,2}$, kojom se pretpostavljao da ne postoje razlike u iskustvima s policijom Roma i ostalog istarskog stanovništva, dobivena je jedna teorijski moguća diskriminacijska funkcija, koja je statistički značajna i diskriminira promatrane skupine ispitanika, čime nije moguće potvrditi $H_{0,2}$. Analizom strukture promatrane diskriminacijske funkcije i uvidom u centroide promatranih skupina dolazimo do podatka da Romi, za razliku od ostalog stanovništva Istre, imaju negativnija osobna iskustva s policijom, u posljednjih su 12 mjeseci kontaktirali s nekim u policiji odnosno s policajcem u ophodnji. Slijedom navedenog, a obzirom na hipotezu $H_{0,2}$, kojom se pretpostavljalo da su očekivanja istarskih Roma u pogledu javne zaštite od kriminalnih radnji opterećena iskustvom o njihovoj negativnoj etničkoj diskriminaciji, možemo zaključiti da na negativne ocjene policijskog postupanja od strane Roma utječu još neki čimbenici, a ne samo stavovi o pojedinim osobinama policijskih službenika. Možemo pretpostaviti da se tu radi o utjecaju negativnih iskustava Roma vezano uz njihovu etničku diskriminaciju, te stoga možemo prihvatiti hipotezu $H_{0,2}$.

Znanstvena i aplikativna vrijednost rezultata ovog rada je da daje smjernice za kreiranje i implementaciju mjera za sprečavanje rasizma, netolerancije i segregacije pri čemu je od posebne važnosti uloga državnih tijela, a prije svega Istarske županije i lokalne uprave. Rezultati također mogu biti smjernice za planiranje mjera pravne zaštite žrtava nasilja, kao i prevencije ekstremističkog nasilja nad Romima s posebnim naglaskom na zaštitu obitelji, djece i mladeži. Prepoznata je također potreba uključivanja Roma u društvo na različitim razinama pri čemu se, između ostalog, podrazumijeva što kvalitetnije reguliranje njihovog statusa, jednaki tretman od strane društvenih institucija, te poduzimanje mjera za osiguranje sudjelovanja Roma u društvenim procesima na svim razinama.

GLAS DJETETA S UMJETNOM PUŽNICOM

VOICE OF CHILDREN WITH COCHLEAR IMPLANT

ĐURĐICA VRANIĆ

UDK: 376.1-056.264-053.2

Dr.sc. Đurđica Vranić obranila je doktorsku disertaciju 6. studenog 2009. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Behlul Brestovci, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, prof.dr.sc. Natalija Bolfan Stošić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof.dr.sc. Mihovil Pansini, član.

Sažetak: *Temeljem mnogobrojnih istraživanja, može se reći da su umjetnom pužnicom (UMP) stvoreni uvjeti za razvoj slušanja, glasovnu i govornu produkciju, uz dobru slušno-govornu rehabilitaciju. To je početak novog razdoblja istraživanja karakteristika glasa djece, posebice promjena koje ona donosi u produkciji glasa.*

Glavni je cilj ovog istraživanja bio, utvrditi i raščlaniti akustičke značajke glasa djece predškolske dobi s umjetnom pužnicom, a potom istražiti utjecaj rehabilitacije na osobitosti glasa djece s UMP.

U ispitivanje je bilo uključeno 31 dijete s prelingvalnim oštećenjem sluha. Umjetna pužnica (Cochlear ili MED-EL) ugrađena je u različitoj životnoj dobi, u rasponu od 1 godine i 9 mjeseci do 6 godina i 7 mjeseci, a prosječna kronološka dob u vrijeme istraživanja bila je 4 godine i 9 mjeseci.

Neposredno nakon operacije, sva su djeca uključena na verbotonalnu slušno-govornu rehabilitaciju u Predškolskom odjelu Poliklinike SUVAG.

Prema trajanju rehabilitacije nakon ugradnje UMP, djeca su bila podijeljena u tri podskupine:

- 1. podskupina od 1 do 3 mjeseca rehabilitacije*
- 2. podskupina od 4 do 6 mjeseci rehabilitacije*
- 3. podskupina od 7 do 41 mjesec rehabilitacije.*

Za kontrolnu skupinu metodom slučajnog izbora odabrano je dvadesetero djece urednog slušnog i govornog statusa iz populacije djece predškolskog uzrasta, dobno izjednačenih sa zadanim uzorkom.

Objektivna analiza akustičkih varijabli glasa u izgovoru vokala /a/ učinjena je MDVP-om, Multidimensional Voice Program, Klay Elemetrics Cor, a nazalnost u glasu izračunata je pomoću računalnog programa Nasal View - Dr Speech, Tiger DRS, Inc.

Subjektivna procjena glasa učinjena je trokomponentnom ljestvicom procjene glasa (Boone, 1989, prema Bolfan-Stošić, 1999) na temelju rezultata dviju varijabli (KVALITETA GLASA i NOREZ).

Za svaku primijenjenu varijablu izračunati su osnovni statistički parametri standardnim postupcima.

Za testiranje razlika između skupine djece s umjetnom pužnicom i skupine djece urednog sluha (kako u manifestnom tako i u latentnom prostoru) upotrijebljeni su:

t- test za nezavisne skupine i analiza varijance (ANOVA) te diskriminativna analiza.

Na temelju rezultata dobivenih primjenom triju metoda za testiranje razlika u akustičkim značajkama glasa između djece s UMP i djece urednog sluha izdvojile su se varijable koje najbolje razlikuju skupine. To su parametri koji opisuju visinu glasa, oscilacije visine i intenziteta, šum i nepravilnosti u glasu, a upravo te parametre koristili su mnogi istraživači za izdvajanje specifičnih akustičkih karakteristika kod procjene glasa djece s umjetnom pužnicom.

Statistički značajna razlika postoji i u postotku nazalnosti između djece s UMP i kontrolne skupine. Postotak nazalnosti u glasu znatno je veći za djecu s UMP, ali se smanjuje tijekom rehabilitacije. Utvrđene su statistički značajne razlike u postotku nazalnosti između podskupina ispitanika s UMP. Statistički značajna razlika postoji između prve (23% nazalnosti u glasu) i treće podskupine (15%), djece koja su tek započela verbotonalnu slušno-govornu rehabilitaciju i djece koja su najdulje na rehabilitaciji. Rezultati t-testa i analize varijance pokazali su da uporabom UMP tijekom rehabilitacije dolazi do smanjenja nazalnosti u glasu i izjednačavanja rezultata s kontrolnom skupinom. Zanimljivo je da je postotak nazalnosti 3. podskupine čak nešto niži nego kod kontrolne skupine što najbolje ilustrira učinkovitost dobro planirane rehabilitacije i duljeg trajanja rehabilitacijskih postupaka nakon ugradnje UMP.

Dobiveni rezultati upućuju na potrebu mjerenja nazalnosti tijekom dijagnostičkog postupka i tijekom rehabilitacije kao pokazatelja napretka u samokontroli fonacije.

Rezultati analize varijance za testiranje razlika na varijablama za akustičku procjenu glasa između podskupina unutar skupine djece s UMP utvrdili su statistički značajnu razliku samo na varijabli koja mjeri najvišu osnovnu frekvenciju. I ovdje su najveće razlike između 1. i 3. podskupine ispitanika, tj. između djece koja su najkraće ili najdulje na rehabilitaciji. Vrijednosti su upola niže za 3. podskupinu. Iako za druge parametre nisu utvrđene statistički značajne razlike, ipak su dobiveni rezultati pokazali da tijekom rehabilitacije dolazi do promjena vrijednosti u pozitivnom smjeru kod većeg broja promatranih varijabli pa i do izjednačavanja sa standardnim vrijednostima. To su parametri koji mjere visinu i varijacije visine osnovne frekvencije, omjer šuma i harmoničnog tona te nepravilnosti vokalizacije, a to su oni parametri po kojima se najviše razlikuju djeca s UMP od čujuće. Kako dobiveni rezultati pokazuju najveće promjene u promatranim akustičkim parametrima kod djece koja su najdulje na rehabilitaciji to je najbolji dokaz učinkovitosti dobro planirane verbotonalne, slušno-govorne rehabilitacije nakon ugradnje UMP.

Povezanost dobi djeteta u vrijeme ugradnje UMP s trajanjem rehabilitacije statistički je značajna i očita. Rezultati ovog istraživanja i mnogih drugih su usuglašeni i potvrđuju važnost što ranije ugradnje UMP i što ranije rehabilitacije kao važnog prediktora uspješnosti.

U ovom istraživanju nije utvrđena statistički značajna povezanost objektivne (akustička analiza glasa i nazalnosti) i subjektivne, rehabilitatorove procjene glasa (kvaliteta i norez). S ciljem što preciznije dijagnostike i što uspješnijeg programiranja rehabilitacije te što točnije procjene napretka, mora se provesti objektivna i subjektivna procjena glasa. Dakle, u analizi glasa prijeko je potreban opis glasa na temelju akustičkih i percepcijskih parametara glasa.

Nazalnost kao značajan pokazatelj kvalitete glasa i napretka tijekom rehabilitacije treba biti obavezno uključena u procjenu glasa djece s UMP.

Ovo je istraživanje pokazalo da rana ugradnja UMP udružena s ranom rehabilitacijom može ograničiti negativne posljedice gubitka sluha, stimulirajući slušne putove i centre tijekom razvoja i sazrijevanja, oslanjajući se na plastičnost mozga. Kao polaznu točku rehabilitacije treba osigurati najbolje uvjete temeljene na verbo-tonalnom sistemu (Guberina, 1985), kako bi se razvio maksimum potencijala rehabilitirane osobe.

Isto tako valja osigurati dinamičan individualni pristup u rehabilitaciji koji će biti prilagođen svakom djetetu i svakoj promjeni tijekom rehabilitacije.

ČITANJE I FONOLOŠKA OBRADA U PRIJEVREMENO ROĐENE DJECE

READING AND PHONOLOGICAL PROCESSING IN PREMATURELY BORN CHILDREN

ZDRAVKO KOLUNDŽIĆ

UDK: 376.1-053.5

Dr.sc. Zdravko Kolundžić obranio je doktorsku disertaciju 11. studenog 2009. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Diana Arapović, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof.dr.sc. Mirjana Lenček, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof.dr.sc. Vlatka Mejaški Bošnjak, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, članica.

Sažetak: Cilj ovoga istraživanja je ispitati razinu jezičnih znanja (fonoloških, morfoloških, sintaktičkih) i čitanja kod prijevremeno rođenih desetogodišnjaka i njihovih kontrolnih parova rođenih na termin. Većina rezultata sličnih istraživanja u svijetu navodi prijevremeno rođenje kao razlog povećanom riziku za teškoće i poremećaje čitanja vežući ih uz nedostatna morfosintaktička znanja i teškoće u fonološkoj obradi. Još nije bilo takvih istraživanja u hrvatskom jeziku. Stoga je svrha rada utvrđivanje obilježja veze bioloških varijabli (GD, PM, APGAR indeks) i jezičnih varijabli (fonološka obrada, morfologija, sintaksa) s razinom usvojenosti tehnike čitanja i razumijevanja pročitanoa.

Uzorak sačinjava 68 ispitanika podijeljenih u dvije skupine: 34 djece u skupini prijevremeno rođenih (s manje od 37 tjedana GD) i 34 djece u kontrolnoj skupini (rođenih na termin). Ispitanici se razlikuju po trajanju gestacije, a izjednačeni su po dobi, spolu, obrazovanju majke i razredu koji pohađaju. Kronološka dob ispitanika u vrijeme ispitivanja je bila deset godina.

Grupa prijevremeno rođenih je postizala statistički slabije rezultate na zadacima za ispitivanje fonološke svjesnosti i fonološkoga radnog pamćenja. Teškoće fonološke svjesnosti su prisutne na najzahtjevnijim zadacima premještanja fonema, ali i na lakšim zadacima glasovne analize. Podaci upućuju na usporeniji razvoj fonološke svjesnosti koja u mnogome određuje napredovanje prema automatizaciji čitanja i uspješnom razumijevanju pročitanoa. Teškoće fonološke svjesnosti, niža razina kvalitete i smanjen kapacitet radnoga pamćenja negativno utječu na uredan razvoj jezika i čitanja.

Regresijska analiza potvrđuje postojanje prediktivnosti bioloških varijabli za rezultate na zadacima za ispitivanje fonološke obrade što može upućivati na neurološku podlogu teškoća.

Rezultati analize potvrđuju postojanje statistički značajnih razlika između skupina ispitanika na zadacima za ispitivanje morfologije i sintakse u korist ispitanika rođenih na termin. U skupini prijevremeno rođenih je bilo više djece koja su imala teškoće na zadacima za ispitivanje derivacijske morfologije, otkrivanja i ispravljanja pogrešnih nastavaka, razumijevanja složenih sintaktičkih struktura i slaganja rečenica. Regresijska analiza potvrđuje prediktivnost perinatalnih čimbenika za morfosintaktička znanja zbog čega možemo postaviti sumnju na biološku podlogu navedenih teškoća.

Rezultati ispitivanja čitanja (liste logatoma, izolirane riječi, tekst, razumijevanje pročitanoa), prema statističkoj analizi, potvrđuju postojanje značajnih razlika u korist kontrolnih ispitanika. Na varijabli vrijeme čitanja nije bilo razlika između ispitivanih skupina.

Regresijska analiza potvrđuje prediktivnost bioloških varijabli prema varijablama čitanja što potvrđuje značaj neurobiološke podloge za uredan tijek usvajanja vještine čitanja.

U skupini prijevremeno rođenih su varijable fonološke obrade prediktivne za većinu rezultata na zadacima čitanja što upućuje na nižu razinu automatizacije čitanja.

Potvrđena je prediktivnost morfosintaktičkih varijabli za većinu varijabli čitanja u skupini djece rođene na termin, za razliku od prijevremeno rođenih kod kojih nije moguće predvidjeti rezultate razumijevanja pročitanoa prema morfosintaktičkim znanjima.

Kvazikanonička korelacija je potvrdila postojanje zajedničkih sastavnica bioloških varijabli s varijablama fonološke obrade i čitanja u obje skupine ispitanika. Postojanje zajedničkih sastavnica između varijabli fonološke obrade i varijabli čitanja, te morfosintaktičkih varijabli i varijabli čitanja je potvrđeno samo u skupini djece rođene na termin.

Prema rezultatima možemo zaključiti kako je dio prijevremeno rođenih desetogodišnjaka izložen većem riziku nastanka jezičnih teškoća koje u pravilu rezultiraju teškoćama čitanja i razumijevanja pročitanih. Jedan dio prijevremeno rođenih je postizao rezultate koji su u rangu najboljih u kontrolnoj skupini zbog čega možemo reći kako dio prijevremeno rođene djece ima uredan jezični razvoj koji omogućava usvajanje čitanja bez teškoća.

Rezultati potvrđuju potrebu logopedskog praćenja neurorizične djece od najranije dobi u cilju preveniranja ili ublažavanja teškoća jezika, govora, čitanja i pisanja.

Ključne riječi: *prijevremeno rođenje, čitanje, jezik, fonološka obrada, logopedska intervencija*

ISPITIVANJE DOŽIVLJAJA UMJETNIČKOG DJELA U PROUČAVANJU ISO-SADRŽAJA U KONCEPTU KREATIVNE TERAPIJE

THE EXAMINATION OF THE EXPERIENCE OF A WORK OF ART IN ISO-CONTENT STUDY IN THE CONCEPT OF CREATIVE THERAPY

DUNJA PIVAC

UDK: 615.8

Dr.sc. Dunja Pivac obranila je doktorsku disertaciju 21. prosinca 2009. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Emil Robert Tanay, Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, prof. dr. sc. Miroslav Prstačić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentor, prof. dr. sc. Branko Nikolić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, član.

Sažetak: *Istraživanje je provedeno na uzorku od 75 ispitanika ženskog spola u dobi od 22 do 24 godine, studentica Umjetničke akademije, Ekonomskog fakulteta i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, te pacijentica hospitaliziranih na ginekološkom odjelu Kliničke bolnice u Splitu. U protokolu istraživanja ovaj uzorak sastojao se od četiri raspoloživa poduzorka koje je činilo po 17, 23, 20 i 15 ispitanica iz spomenutih fakulteta i bolnice.*

Cilj istraživanja bio je proučavanje doživljaja likovnih umjetničkih djela: H. Matissea, Rembrandta van Rijna, P.-A. Renoira, D. T. El Greca i J. Pollocka na mehanizme samoprocjene u subjekata (ispitanika).

Polazna hipoteza istraživanja definirana je u konceptu Ex-Gen kreativne terapije prema kojoj percepcija likovnih umjetničkih djela utječe na induciranje osobitih stanja svijesti i mehanizme samoprocjene. U tu svrhu korišten je ISO-sadržaj kao klinički entitet pod sredstvom kojega se pokušalo otkriti latentne potencijale subjekata (ispitanika) da primaju i upućuju poruke percipirajući odabrana umjetnička djela. U svrhu istraživanja definirana je polazna hipoteza prema kojoj estetske poruke likovnih djela potiču ekstatička i generička iskustva te osjećaj estetskog zadovoljstva u različitim fazama samopromatiranja i samovrednovanja (self-esteem) kod subjekata (ispitanika).

Istraživanje je provedeno jednokratno, a ukupno su obuhvaćene dvadeset i jedna kontrolirana varijabla. Izvorni podatci za kontrolirane varijable obrađeni su statističkim metodama: univarijantnom analizom varijance, faktorskom analizom i kvazikaničkom korelacijskom analizom. Rezultati istraživanja prikazani su na 24 tabelarna i 12 grafičkih prikaza (grafikona) u okviru kojih su registrirane i predstavljene i tendencije promjena za kontrolirane varijable tijekom istraživanja.

Rezultati, tj. podatci istraživanja potvrđuju osnovnu koncepciju prema kojoj opažanje i doživljaj likovnih umjetničkih djela utječe na induciranje osobitih stanja svijesti i samoprocjene u subjekata. Potvrđena je vrijednost ISO-sadržaja kao kliničkog entiteta u metodama edukacije, dijagnostike i terapije. Dobiveni rezultati mogli bi biti prilog razvoju novih interdisciplinarnih i multidimenzionalnih pristupa u otkrivanju latentnih potencijala subjekata u komunikaciji s okolinom, temeljenih, poglavito, na povezanosti likovne pedagogije, edukacijsko-rehabilitacijskih, humanističkih, biomedicinskih kao i drugih znanosti.

Istraživanje je provedeno u okviru znanstvenog projekta «Suportivne terapije i razvoj životnih potencijala» podržanog od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.